

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ปี 2553 นักวิจัยได้วางแผนการดำเนินการวิจัย โดยอาศัยวิธีการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ของจังหวัดเชียงใหม่ทั้ง 10 แห่ง เพื่อการบูรณาการร่วมกันในการศึกษาและถอดองค์ความรู้จากนักวิจัยท้องถิ่นที่ประสบความสำเร็จจากโครงการปี 2552 เพื่อนำเอางานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งโครงการวิจัยมีวิธีการวิจัย ดังนี้

3.1 ประชากรศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

คือ เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมโครงการในปี พ.ศ. 2552 จำนวนทั้งสิ้น 58 อบต. (ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย)

กลุ่มตัวอย่าง

คือ นักวิจัยที่ผ่านเกณฑ์ประเมินศักยภาพ และประสบผลสำเร็จในการนำเอางานวิจัยไปพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของตนเอง จากโครงการปี 2552 (ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่น (กลุ่มตัวอย่าง) ที่เข้าร่วมโครงการในปี 2553)

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi – stage random sampling) โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากตำบลต่างๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการทั้งหมด 58 ตำบล ใน 24 อำเภอ ดังตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น		หน่วยงานท้องถิ่น
1	จ.ส.ต. คชลธร	แก้วฟอง	อปท.ยูหวา อ.สันป่าตอง
2	นายสถาพร	ชัยสมนาม	อปท.ป่าเมี่ยง อ.คอยสะเก็ด
3	น.ส.อัมรินทร์	แสงดวงดา	อปท.ขี้เหล็ก อ.แม่แตง
4	ว่าที่รต.อำนาจ	สุขหล้า	อปท.หนองแฝก อ.สารภี
5	น.ส.อัญญรัตน์	บุตรคำจิต	อปท.น้ำแพร่ อ.พร้าว
6	นายกุลทรัพย์	ศรีป้อ	อปท.แม่สาว อ.แม่อาว
7	ร.ต.(ญ) ละมัย	เจื่อนเพชร	อปท.สันโป่ง อ.แม่ริม
8	นายจักรภพ	เลาหอดพันธ์	อปท.ห้วยแก้ว อ.แม่ฮ่องสอน
9	นายมนตรี	คำสอน	อปท.เหมืองแก้ว อ.แม่ริม
10	น.ส.ภัทรา	สุภา	อปท.ตำรายราษฎร์ อ.คอยสะเก็ด
11	น.ส.ปวีณา	มาเมือง	อปท.อินทนิล อ.แม่แตง
12	น.ส.กรภัทร	อินดา	อปท.ตลาดขวัญ อ.คอยสะเก็ด
13	น.ส.สุจินดา	ปลอดภัย	อปท.สะลวง อ.แม่ริม
14	นายพงษ์พันธุ์	นุพงศ์	อปท.ทุ่งปี้อ.แม่วาง
15	นางสุนทรี	ศิริจา	อปท.โป่งทุ่ง อ.คอยเต่า
16	สิบเอกสมนึก	เดชโพธิ์	อปท.บ้านหลวง อ.แม่อาว
17	น.ส.สุทธิดา	แดนไกล	อปท.หางดง อ.หางดง
18	นางหทัยกาญจน์	ริยะดา	อปท.บ้านเป้า อ.แม่แตง
19	นายชันชัย	ลัมพู	อปท.กุดช้าง อ.แม่แตง
20	น.ส.รัชนิกร	รัฐศาสตร์นาวัน	อปท.แม่แรม อ.แม่ริม
21	น.ส.ฉันทนา	พรหมมา	อปท.แม่ละ อ.ฝาง
22	น.ส.ลภัสรดา	รติกันยากร	อปท.สบเปิง อ.แม่แตง
23	นายนพดล	ณ เชียงใหม่	อปท.คอนแก้ว อ.แม่ริม
24	นายจิรยุทธ์	ไทยคำ	อปท.บ้านปาง อ.หางดง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
25	นางสาวลักษณ ภูมิสถาน	อปท.ร้องวัวแดง อ.สันกำแพง
26	น.ส.รัชชนก สมมุติ	อปท.สันกำแพง อ.สันกำแพง
27	น.ส.นงนาถ ตั้งสัจจวงศ์	อปท.แม่คือ อ.คอยสะเก็ด
28	น.ส.นันทา ประชานันท์	อปท.ห้วยทราย อ.แม่ริม
29	นายธงชัย ตาศักดิ์	อปท.บวกล้าง อ.สันกำแพง
30	นายชลกร วงษ์พันธุ์	อปท.สันติสุข อ.คอยหล่อ
31	นายมานพ ปันทะวงศ์	อปท.ริมเหนือ อ.แม่ริม
32	นางรัชณี แก้วอินตะ	อปท.สันทราย อ.ฝาง
33	น.ส.นวลอนงค์ ตีบสุขะ	อปท.แม่วิน อ.แม่วาง
34	น.ส.อัญญา อ้วนดี	อปท.บ้านแปะ อ.จอมทอง
35	นายเสกสรร หน่อแก้ว	อปท.ดอนเปา อ.แม่วาง
36	น.ส.มลิวลย์ จันทร์มูล	อปท.บ้านทับ อ.แม่แจ่ม
37	น.ส.จิระนันท์ อุณา	อปท.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง
38	นายณัฐวุฒิ คำวังสวัสดิ์	อปท.น้ำแพร่ อ.หางดง
39	นายนิรัตน์ ยารังษี	อปท.สบแม่ข่า อ.หางดง
40	นางเอี่ยมอารีย์ เงินใส	อปท.เวียง อ.ฝาง
41	นายปฎิคม กมชัย	อปท.โป่งแยง อ.แม่ริม
42	นางกัญญาภักดิ์ แสนปัญญา	อปท.เทพเสด็จ อ.คอยสะเก็ด
43	น.ส.สุทธินันท์ ปัญใจแก้ว	อปท.แช่ช้าง อ.สันกำแพง
44	นายโรจน์ศักดิ์ อุดมเดช	อปท.ทุ่งรวงทอง อ.แม่วาง
45	น.ส.ภัทราวรรณ คำแก้ว	อปท.บ้านกาด อ.แม่วาง
46	น.ส.ปิยะนุช ชะโล	อปท.ทาเหนือ อ.แม่อน
47	นางศรัญญา กันยาเลิศ	อปท.สันกลาง อ.สันป่าตอง
48	นายเจษฎา งามประภาสม	อปท.แสนไห อ.เวียงแหง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.1 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
49	น.ส.กนกกานต์ เขตหิรัญกนก	อปท.สง่าบ้าน อ.คอยสะเก็ด
50	นายสานิส พึ่งพรชัย	อปท.ออนใต้ อ.สันกำแพง
51	น.ส.กันทรส อยู่คง	อปท.ทุ่งด้อม อ.สันป่าตอง
52	นายชูศักดิ์ ธนทรัพย์ศิริกุล	อปท.มะขุนหวาน อ.สันป่าตอง
53	น.ส.วราภรณ์ ยานัน	อปท.สันป่ายาง อ.แม่แตง
54	นางวาสนา ปินตา	อปท.สันผักหวาน อ.หางดง
55	น.ส.จุฑามาศ สุทธากุล	อปท.หนองแห้ง อ.สันทราย
56	น.ส.ณัฏชา จำวงศ์	อปท.ท่ากว้าง อ.สารภี
57	นายวัฒนา สุริยะลังกา	อปท.ตลาดใหญ่ อ.คอยสะเก็ด
58	นางพวงผกา พรหมมา	อปท.สันผีเสื้อ อ.เมือง

ที่มา: จากการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 คัดเลือกนักวิจัยท้องถิ่น โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) ซึ่งได้ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 8 อำเภอ จำนวน 10 อปท. ที่ผ่านเกณฑ์ประเมินศักยภาพ และประสบความสำเร็จในการนำเอางานวิจัยไปพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จากโครงการปี 2552 ดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่น (กลุ่มตัวอย่าง) ที่เข้าร่วมโครงการในปี 2553

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
1	จ.ส.ต. คชลธร แก้วพอง	อปท.ยูงหัว อ.สันป่าตอง
2	นายจักรภพ เล้าหรรณพันธ์	อปท.ห้วยแก้ว อ.แม่ออน
3	สิบเอกสมนึก เดชโพธิ์	อปท.บ้านหลวง อ.แม่เมาะ
4	นายจันชัย ลืมพูล	อปท.กีดช้าง อ.แม่แตง

ที่มา: จากการวิจัย

ตารางที่ 3.2 แสดงรายชื่อนักวิจัยท้องถิ่น (กลุ่มตัวอย่าง) ที่เข้าร่วมโครงการในปี 2553 (ต่อ)

ลำดับ	นักวิจัยท้องถิ่น	หน่วยงานท้องถิ่น
5	นางสาวลักขณ์ ภูมิสถาน	อปท.ร้องวัวแดง อ.สันกำแพง
6	น.ส.นวลอนงค์ ตีบสุขะ	อปท.แม่วีน อ.แม่วาง
7	น.ส.จิระนันท์ อุ่นมา	อปท.บ้านกลาง อ.สันป่าตอง
8	น.ส.กนกกานต์ เขตหิรัญกนก	อปท.สง่าบ้าน อ.คอกสะเก็ด
9	นายชูศักดิ์ ธนทรัพย์ศิริกุล	อปท.มะขุนหวาน อ.สันป่าตอง
10	นางวาสนา ปินตา	อปท. สันผักหวาน อ.หางดง

ที่มา: จากการวิจัย

3.2 ข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิ ข้อมูลทุติยภูมิ และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) ข้อมูลปฐมภูมิ

ได้แก่ บริบทของโครงการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ วิธีการ และปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้นักวิจัยท้องถิ่นประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง

(2) ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ

ได้แก่ ข้อมูลจากการศึกษาและทบทวนข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนา นักวิจัยในปี พ.ศ.2551-พ.ศ.2552

(3) ชนิดของเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ใช้แบบถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับของการนำการนำเอากระบวนการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นของนักวิจัยเอง อาศัยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์สถานการณ์โดยผ่านการประชุมระดมสมองในการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบที่เหมาะสมของงานวิจัยจากแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1) ขั้นเตรียมการก่อนเริ่มกระบวนการถอดองค์ความรู้

เมื่อเริ่มต้นกิจกรรมโครงการโดยใช้วิธีเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เช่นการประชุมปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประเมินปัจจัยนำเข้า ค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสรุปแนวทางการทำงาน

2) ขั้นดำเนินการถอดองค์ความรู้

ในระหว่างการดำเนินงานกล่าวคือเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานใช้วิธีทบทวนสะท้อนกลับ โดยคณะทำงานทุกระดับเปิดใจและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าวิพากษ์วิจารณ์เพื่อค้นหาความรู้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยมีการทบทวนเกี่ยวกับเป้าหมาย และผลการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ กระบวนการตอนไหนที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่คาดหวัง ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข โดยใช้เทคนิคการถอดองค์ความรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีมองย้อนอดีต โดยเน้นการพรรณนา บรรยาย เหตุการณ์ดำเนินการที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการให้ทุกคนมีส่วนร่วมต่อเติมกล่าวเสริม

ขั้นที่ 2 การถอดรหัสความรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุปความคิดรวบยอดและคำอธิบาย

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ความรู้โดยการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดมีการค้นหาสิ่งดี ๆ (Best practice) ในการทำงานที่ผ่านมาและค้นหาข้อเสนอแนะที่ทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อมีโอกาสได้ทำอีกครั้ง

3) กระบวนการหลังการถอดองค์ความรู้

เป็นขั้นตอนการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้ออำนวยให้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆเพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร เป็นต้น

3.3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการการเรียนรู้เพื่อสร้างและพัฒนานักวิจัย ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่” ปี 2553 มีกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงได้ดังแบบจำลองดังนี้



3.4 แผนกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

จากแผนการวิจัยสามารถนำสู่กิจกรรมปฏิบัติการโดยนักวิจัยได้กำหนดแผนกิจกรรมการวิจัย โดยระบุขั้นตอนวัตถุประสงค์ วิธีการ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ในการดำเนินการวิจัยของแผนกิจกรรมการวิจัยโดยละเอียด ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาแนวคิดทางทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ (Learning Management: LM) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการถอดองค์ความรู้ของนักวิจัยท้องถิ่น มีรายละเอียดของการดำเนินงานดังนี้

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อทบทวนกระบวนการดำเนินงานด้วยแนวคิด LM เพื่อใช้เป็นแนวทางในการถอดองค์ความรู้ร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น

(2) วิธีการศึกษา

นักวิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และผลงานที่เกี่ยวข้องจากการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมา เพื่อหาแนวทางในการนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ภาคชนบท การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แนวคิดการวิจัยแบบประยุกต์ (Applied research) ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้า ในทางทฤษฎี หรือในห้องทดลองเพื่อหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับสมมติฐานของปรากฏการณ์ และ ความจริงที่สามารถสังเกตได้ หรือเป็นการวิเคราะห์หาคุณสมบัติโครงสร้างหรือความสัมพันธ์ต่างๆ เพื่อตั้งและทดสอบสมมติฐาน (Hypothesis) ทฤษฎี (Theories) และกฎต่างๆ (Laws) โดยมีได้มุ่งหวัง ที่จะใช้ประโยชน์โดยเฉพาะ ซึ่งมีหลักการการศึกษาในการดำเนินงานวิจัยของชุมชน ดังนี้

1) การคัดเลือกหัวข้อในการวิจัย (Selection of problem area)

การค้นหาค้นหาปัญหาหรือคัดเลือกหัวข้อของการดำเนินงานวิจัย โดยการ กำหนดปัญหา เป้าหมาย วัตถุประสงค์ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ฯลฯ เพื่อนำมาซึ่งหัวข้อและแนวทาง ในการวิจัยที่ตรงเป้าหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด

2) วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล (Method of gathering data)

การดำเนินงานในการเก็บและรวบรวมข้อมูล ทั้งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ข้อมูลที่มาจากบุคคล ข้อมูลจากการสังเกต ฯลฯ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาทำการวิเคราะห์และ ตีความข้อมูล ส่วนงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ

3) การวิเคราะห์และการตีความข้อมูล (Analysis and interpretation of the data)

การนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและประเมิน มาวิเคราะห์และสรุปผลการ ดำเนินงาน ตลอดจนการนำผลการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาในงานวิจัย ต่อไป

4) การเสนอผลการวิจัยและข้อสรุป (Conclusions and final report)

การนำเสนอผลงานวิจัยหรือผลสำเร็จของงานวิจัย เผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อเป็น แนวทางในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต

(3) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Learning Management: LM) ในการถอดองค์ ความรู้ร่วมกับนักวิจัยท้องถิ่น ปี 2553 ในการนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

กิจกรรมที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มนักวิจัยท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมโครงการ โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงาน ดังนี้

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อคัดเลือกนักวิจัยท้องถิ่นที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย ในเขตพื้นที่ 8 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่

(2) วิธีการดำเนินงาน

สำรวจและประเมินผลการดำเนินงานของนักวิจัยท้องถิ่นที่เกิดผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ตลอดจนประเมินศักยภาพและความพร้อมของนักวิจัยท้องถิ่น พร้อมกับคัดเลือกนักวิจัยท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ที่มีศักยภาพ ความสามารถและมีความพร้อมที่จะดำเนินงาน

(3) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ได้นักวิจัยท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการวิจัย ชุมชนละ 1 คน รวมทั้งหมดจำนวน 10 คน (ในเขตพื้นที่ 8 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่) ดังตารางที่ 3.1

กิจกรรมที่ 3 การประชุมเชิงปฏิบัติการในการจัดการเรียนรู้ (LM) เพื่อถอดองค์ความรู้จากนักวิจัยท้องถิ่นในการดำเนินงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

(1) วัตถุประสงค์

เพื่อถอดองค์ความรู้จากนักวิจัยท้องถิ่นในการดำเนินงานวิจัยไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่

(2) วิธีการดำเนินงาน

ประชุมเชิงปฏิบัติการ (LM) ร่วมกันระหว่างนักวิจัยท้องถิ่น ทีมวิจัย และชุมชนเป้าหมาย ซึ่งจะทำให้ทราบ วิธีการ กระบวนการ และปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้นักวิจัยท้องถิ่นประสบความสำเร็จ โดยการถอดองค์ความรู้มี 3 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นตอนเตรียมการก่อนเริ่มกระบวนการถอดองค์ความรู้

เมื่อเริ่มต้นกิจกรรมโครงการโดยใช้วิธีเรียนรู้จากเพื่อนร่วมงาน เช่นการประชุมปรึกษาหารือ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การประเมินปัจจัยนำเข้า ค้นหาวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ และสรุปแนวทางการทำงาน อธิบายได้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1.1) สร้างทีมงานถอดองค์ความรู้ที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้จริง ประมาณ 3 - 6 คน พร้อมทั้งทำคำสั่งแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษรและประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ

1.2) เรียนรู้ทีมงานถอดองค์ความรู้โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้น ภายในทีมงาน เน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน

1.3) วิเคราะห์โครงการ เพื่อให้ทีมงานมีความเข้าใจตรงกันในแต่ละ หัวข้อในโครงการ ได้แก่ หลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ของโครงการ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงานและกิจกรรมในโครงการ ระยะเวลาในการดำเนินงาน และงบประมาณ

1.4) กำหนดบทบาทหน้าที่ของทีมงานถอดองค์ความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

(1) หัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อ เป็นผู้ที่ทำให้การถอดองค์ความรู้ดำเนินงาน ได้อย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด

(2) ผู้อำนวยการกระบวนการ เป็นผู้ที่กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นจากกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ ดังนั้น จึงต้องมีทักษะในการตั้งคำถามที่ กระตุ้นให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ได้วิเคราะห์สาเหตุของความสำเร็จและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

(3) ผู้จัดบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ การอภิปรายของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งเขียนเรียบเรียงเป็นเรื่องราวที่น่าสนใจตั้งแต่ เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

(4) ผู้ประสานงาน เป็นผู้ช่วยเหลือให้ทีมงานถอดองค์ความรู้มีความ สะดวกในการติดต่อระหว่างสมาชิกทีมงานถอดองค์ความรู้เพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันได้ อย่างดี รวมทั้งประสานความร่วมมือจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการถอดองค์ความรู้

1.5) จัดทำ แผนภูมิโครงร่างกระบวนการถอดองค์ความรู้ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นต่างๆ ดังนี้

- (1) หัวข้อกิจกรรมที่ต้องการถอดองค์ความรู้
- (2) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้
- (3) เลือกวิธีการถอดองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย
- (4) กำหนดประเด็นคำถามที่มีความชัดเจน โดยเรียงลำดับตั้งแต่ เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด

(5) กำหนดผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากการถอดองค์ความรู้ พร้อมทั้งจัดทำเอกสารการถอดองค์ความรู้

1.6) เลือกลักษณะการถอดองค์ความรู้ ควรเป็นเทคนิคที่ช่วยให้ทีมงานถอดองค์ความรู้และผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เกิดการเรียนรู้ในระหว่างการทำงานและได้องค์ความรู้พัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น เช่น เทคนิคการวิเคราะห์หลังการปฏิบัติ (After Action Review, AAR)

1.7) จัดทำปฏิทินการถอดองค์ความรู้ เพื่อวางแผนการดำเนินการถอดองค์ความรู้ของแต่ละกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดการดำเนินงาน โดยหัวข้อที่ควรปรากฏในปฏิทินการถอดองค์ความรู้ได้แก่ ลำดับที่ของกิจกรรม ประเด็นกิจกรรม ระยะเวลาในการดำเนินงานแต่ละกิจกรรม ผู้รับผิดชอบกิจกรรม และวัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ในการกิจกรรม

2) ขั้นตอนการถอดองค์ความรู้

ในระหว่างการทำงานกล่าวคือเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินงานใช้วิธีทบทวนสะท้อนกลับ โดยคณะทำงานทุกระดับเปิดใจและมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าวิพากษ์วิจารณ์เพื่อค้นหาความรู้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยมีการทบทวนเกี่ยวกับเป้าหมาย และผลการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ กระบวนการตอนไหนที่ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่คาดหวัง ปัญหาอุปสรรคและวิธีการแก้ไข

ทีมงานการแจ้งกำหนดการ ระยะเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการถอดองค์ความรู้ให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ทราบล่วงหน้า ในขั้นนี้ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนย่อย คือ การถอดองค์ความรู้ การบันทึกองค์ความรู้ และการเขียนรายงานการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

2.1) กระบวนการถอดองค์ความรู้มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ

(1) การสร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการถอดองค์ความรู้มีความผ่อนคลายเป็นกันเอง ซึ่งอาจใช้เพลงหรือเกมในการละลายพฤติกรรม รวมทั้งผู้อำนวยกระบวนการควรชี้แจงถึงความเสมอภาคและสิทธิในการร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ร่วมการถอดองค์ความรู้

(2) การกำหนดกติกาในการถอดองค์ความรู้อย่างมีส่วนร่วม โดยกติกาควรครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

- เป้าหมายการถอดองค์ความรู้คืออะไร มีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร

- วิธีการถอดองค์ความรู้ใช้วิธีอะไร เช่น ใช้การระดมความคิดเห็น เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และไม่ได้เถียงหรือทะเลาะวิวาท

- หน้าที่ของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เป็นอย่างไร เช่น ทุกคนให้ข้อเสนอแนะ ขอมรับความจริง และเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงงานให้ดีขึ้น

- ข้อพึงระวังในการถอดองค์ความรู้ควรเป็นอย่างไร เช่น ไม่ตำหนิ และไม่ประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

(3) การจัดกิจกรรมอื่นเสริม ผู้อำนวยการกระบวนการชี้แจงให้ผู้ร่วมถอดองค์ความรู้เข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินกิจกรรมเพื่อให้สามารถทบทวนความทรงจำจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมา

(4) การเข้าสู่ประเด็นสำคัญของการถอดองค์ความรู้เป็นขั้นตอนสำคัญในการสกัดความรู้จากผู้ร่วมถอดองค์ความรู้โดยมีขั้นตอนดังนี้

- การเล่าประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

- การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างวิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงานกับวิธีการปฏิบัติงานจริง

- การวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ได้เป็นอย่างดี

- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น

- การวิเคราะห์อุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน

- การให้ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา

- การประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา ทั้งนี้ผู้จัดบันทึกต้องจดยละเอียดของข้อมูลทุกขั้นตอน บันทึกเสียง พร้อมทั้งสังเกตบรรยากาศในระหว่างการถอดองค์ความรู้และจดบันทึกไว้ประกอบการจัดทำรายงานการถอดองค์ความรู้

2.2) การบันทึกองค์ความรู้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

(1) การเตรียมตัวก่อนบันทึกองค์ความรู้ เป็นขั้นตอนที่ผู้จัดบันทึกควรเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกองค์ความรู้ใน 4 ประเด็นคือ

- ศึกษารายละเอียดของโครงการ/กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้

- ศึกษารายละเอียดการถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับกรอบแนวคิดขั้นตอนการถอดองค์ความรู้ และประเด็นคำถามที่ใช้ในการถอดองค์ความรู้

- จัดเตรียมอุปกรณ์ในการบันทึกการถอดองค์ความรู้ และ
- เตรียมความพร้อมด้านทางด้านร่างกายจิตใจ

(2) การบันทึกข้อมูลการถอดองค์ความรู้ ข้อมูลที่ต้องจดบันทึก ระหว่างการถอดองค์ความรู้ คือ

- ข้อมูลขั้นตอนและวิธีการจัดกิจกรรมถอดองค์ความรู้
- ข้อมูลการเล่าเรื่อง การวิเคราะห์ และการอภิปรายของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

- ข้อมูลบรรยากาศของระหว่างการถอดองค์ความรู้

(3) การสรุปและรายงานการถอดองค์ความรู้ ผู้จัดบันทึกต้องอ่าน รายงานการถอดองค์ความรู้ให้ที่ประชุมของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้และทีมงานการถอดองค์ความรู้ได้รับทราบข้อมูลที่บันทึกไว้เพื่อให้มีการปรับแก้และเพิ่มเติมให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยองค์ความรู้ที่ถอดได้ต้องได้รับการสรุปให้เห็นอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ

- อะไรคือสิ่งที่ได้อยู่แล้วและควรทำต่อไปเพื่อกลับไปวางแผนพัฒนา ลงมือทำ แล้วตามด้วยการวิจัยให้ก้าวหน้าต่อเนื่องเป็น D&R (Development and Research)

- อะไรคือสิ่งที่ยังบกพร่องเป็นจุดอ่อน และควรจะปรับปรุงอย่างไร มีความรู้พอที่จะปรับปรุงหรือไม่ ถ้าไม่ ควรทำวิจัยเพื่อหาแนวทางปรับปรุงเป็นการวิจัยแล้วพัฒนา แบบ R&D (Research & Development) ทั้งนี้ D&R และ R&D ควรเป็นการวิจัยแบบ PAR (Participatory Action Research) ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ของคนทั้งหมด

2.3) ขั้นตอนรายงานการถอดองค์ความรู้ ในขั้นตอนนี้ควรแบ่งเป็น 3 หัวข้อ หลักดังนี้

(1) ความเป็นมาของโครงการ กิจกรรมที่จะถอดองค์ความรู้ วัตถุประสงค์ของการถอดองค์ความรู้

(2) การเตรียมการถอดองค์ความรู้ เป็นการเล่ารายละเอียดของ ขั้นตอนต่างๆ ซึ่งได้แก่ วิธีการ ทีมงาน บทบาทหน้าที่ กรอบแนวคิด เทคนิคการถอดองค์ความรู้ กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมถอดองค์ความรู้ และปฏิทินการถอดองค์ความรู้

(3) เนื้อเรื่องการดำเนินการถอดองค์ความรู้ซึ่งครอบคลุม

- ประสบการณ์จากวิธีการปฏิบัติงานจริงของผู้ร่วมถอดองค์ความรู้

- วิธีการปฏิบัติงานที่กำหนดในแผนปฏิบัติงาน

- เปรียบเทียบความแตกต่าง
- สิ่งที่ได้เป็นอย่างดีจากการปฏิบัติ
- ข้อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานต่อไปให้ดีขึ้น
- ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน
- ข้อเสนอแนะวิธีการป้องกันไม่ให้เกิดอุปสรรคในการ

ปฏิบัติงาน

- ข้อเสนอแนะในสิ่งที่ควรทำเพิ่มเติมในการปฏิบัติงานที่ผ่านมา
- ประเมินความพึงพอใจผลการปฏิบัติงานที่ผ่านมา โดยใช้

เทคนิคการถอดองค์ความรู้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ใช้วิธีมองย้อนอดีต โดยเน้นการพรรณนา บรรยาย เหตุการณ์ดำเนินการที่ผ่านมาตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการให้ทุกคนมีส่วนต่อเติมกล่าวเสริม

ขั้นที่ 2 การถอดรหัสความรู้ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา สรุป ความคิดรวบยอดและคำอธิบาย

ขั้นที่ 3 การสังเคราะห์ความรู้โดยการเชื่อมโยงความคิดรวบยอดมีการค้นหาสิ่งดี ๆ (Best practice) ในการทำงานที่ผ่านมาและค้นหาข้อเสนอแนะที่ทำให้ดีขึ้นกว่าเดิมเมื่อมีโอกาสได้ทำอีกครั้ง

(4) กระบวนการหลังการถอดองค์ความรู้

เป็นขั้นตอนตามการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในขั้นตอนนี้ ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่เรียนรู้จากการปฏิบัติงานไปใช้เพื่อให้การปฏิบัติงานต่อไปมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ดังนั้นหัวหน้าทีมหรือผู้เอื้อควรได้มีการนิเทศกำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบว่าได้มีการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์หรือไม่เพียงไร เพราะอะไร เป็นต้น

(5) ผลที่คาดว่าจะได้รับ

องค์ความรู้ในการขับเคลื่อนแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยกระบวนการวิจัยของนักวิจัยท้องถิ่น